

·РЕТРОРОМАН·

АНДРІЙ КОКОТЮХА

ГОЛОВА З
ПЛОЩІ ПІГАЛЬ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2020

*Париж, березень 1923 року,
площа Пігаль¹*

Сто шістдесят чотири.

Саме стільки днів у Парижі дощить. Хто це порахував, Одрі не знала. Жульєн вичитав у якійсь газеті або почув від якогось базікала на Монмартрі. Мабуть, це правда. Іншим, світлим, без мокрих стін сірого каменю та дощової води, що збігає згори прилеглими вулицями до площі, вона ще не бачила міста, яке з дитинства уявляла чарівною казкою. Тож купила календар, почепила у крихітній ванній і взялася до лічби.

Дівчина вирішила рахувати, скільки лишилося до справжньої духмяної паризької весни.

Скільки їй лишилося.

Щоправда, календар знайшла за поточний рік, та не біда. Відлік почала з першого січня, вивівши трохи збоку цифру «69». Чим дуже потішила Жульєна — художник, який малював оголену натуру, миттю побачив у числі

сексуальний натяк. На той момент Одрі вже давно, цілих шістдесят дев'ять днів і ночей, не була провінціалкою, якій треба пояснювати подібне. І забула, як воно — червоніти. Виявляється, потрібно зовсім мало часу, аби з сором'язливої, хай відкритої до всього нового, дівчини з Провансу² перетворитися на парижанку, чий гострий язичок збентежить та змусить пекти раків навіть бувало-го в бувальцях злодія чи сутенера з Кліші³.

Або — когось із богемних приятелів Жульєна з «Чорної кішки».

Одрі опинилась у тому знаменитому барі вже на третій день свого перебування в Парижі. А до того одну ніч вона провела на ліонському вокзалі, бо її чомусь ніхто не зустрів. Ще одну — в поліцейському відділку неподалік. Ажани⁴ спершу забрали її за проституцію. Вона вліпила ляпаса на хабі: так обізвати чесну дівчину! Тут же перелякалася власного вчинку — справедливе обурення могли розцінити, як напад на служителя закону. Втім, черговий інспектор миттю залагодив прикрий інцидент, насварив колегу, вибачився — але натомість розпорядився затримати її як волоцюгу.

Одрі намагалася пояснити: вона приїхала з Грасу⁵ до нареченого, відомого художника Ніколя Бенуа. Інспектор вперше чув це прізвище, що дівчину не здивувало — вона ніколи не вважала ажанив цінителями мистецтв і взагалі витонченими натурами. Більше обурило, що поліцейського не стривожила ситуація, в яку втратилась Одрі.

Вона божилася, що Ніколя, своєю чергою, клявся ледь не на Біблії: раптом наречена таки наважиться купити квиток і сісти у потяг — обов'язково зустріне її на вокзалі. Дав свою адресу, аби дівчина телеграмою повідомила про приїзд. Але мес'є Бенуа не прийшов у призначений час, що цілком може означати: він втратив у халепу, стала біда, його негайно треба розшукати. Париж для Одрі був тоді чимось на кшталт величезного лісу, в якому про-

вінціалка зовсім не орієнтувалася й боялася зробити зайвий крок далі від вокзалу.

Ну, як Ніколя таки примчить її шукати, бо більше ж нема де.

Вночі, коли Одрі спала, хтось потягнув гаманець. Та навіть якби вдалося його вберегти, великих капіталів вона не мала — лише позичені в подруги вісім франків, які обіцяла негайно ж вислати по приїзді. Адже наречений не залишить її в біді, не дозволить дівчині мала борги, неодмінно допоможе! Їй вдалося дізнатися — зазначена адреса на Монмартрі. Не дивно, адже Одрі знала: всі кращі паризькі художники й взагалі — всі відомі митці, мешкають там. Весь недовгий час, поки вони були разом, Ніколя розповідав про Монмартр. Звісно, якщо не цілував та не *любив* її. Доїхати туди найпростіше на метро, але ж гроші, як нагадала Одрі, в неї поцупили...

Зараз, тупцяючи неподалік *cafe de Luna* під дрібним нічним березневим дощиком, вона вже дозволяла собі згадувати перші паризькі дні з іронією. Злою — та все ж іронією. Відтоді сплигло вже сто вісім днів і ночей. Вчилася Одрі швидко, день рахувала десь так за місяць, не менше. Уроки життя в Парижі давав сам Париж. А він виявився, як належить доброму вчителю, справедливим у своїх суворих вимогах.

Тоді, після ночі в дільниці, її пожаліли. Інспектор, що затримав Одрі, саме звільнявся з чергування. Пригостив її кавою з круасаном. Кава чомусь виявилася несмачною, ріденькою, ще й цукру передали. Зате круасан — свіжий, ще теплий, духмяний, з таким знайомим запахом... Їхній сусіда вдома, в Грасі, тримав булочну, вікна кімнатки Одрі виходили в його двір — запах свіжого хліба був пахощами не лише дитинства, всіх сімнадцяти років її життя. Після сніданку інспектор зголосився особисто провести її за потрібною адресою. Пояснив: Монмартр — зовсім

інший округ, він не дуже часто буває там, вистачає роботи на своїй ділянці. Може допомагати їй у свій власний час, і ризикує отримати від дружини прочухана. Його мадам не вітала чоловікових затримок на службі без поважної причини. А вранішня прогулянка з молодого особою — аж ніяк не поважна причина.

Так Одрі вперше за свої сімнадцять років потрапила в паризьке метро. Її не злякала підземка сама по собі. Вона дуже перелякалася, що сама могла б тут заблукати. Дівчина не крутила головою, аби не загубити свого раптового поводиря — лівою рукою вона вчепилася в його правницю, у правій стиснула валізку, куди спакувала нехитрий посаг: дві сукні, вихідні туфлі, три пари білизни і шкатулку з кораловим намистом — єдиною прикрасою, яку мала.

Цей спогад змусив дівчину сумно посміхнутися: за сто вісім паризьких днів жити вона навчилася, але нажила не набагато більше, ніж спакувала тоді в чемоданчик.

Одрі відволіклася, вгледівши поліціанта на протилежному боці вулиці. Зі свого місця, хай освітленого вітриною кафе, вона не могла роздивитися виразу його обличчя. Та для будь-якого блюстителя порядку в околицях Пігалі дівчина, яка пізно ввечері або вночі неквапом прогулюється вздовж бровки тротуару, вже стає потенційною жертвою. Аби триматися далі від гріха, Одрі рушила бульваром Кліші в бік площі.

Той, на кого чекала, запізнювався — але це в його стилі.

Вона вже встигла звикнути: парижани дуже рідко зважають на плин часу.

...Інспектор того ранку привів її на потрібну вулицю. Будинку під номером, який Одрі йому назвала, там не було. Дівчина впала в розпач: роззява, розтелепа, переплутала адресу, куди ж дала телеграму. Інспектор попросив листочок із записаною адресою. Й досить швидко заспокоїв — нічого дівчина не наплутала. Писав Ніколя,

власноруч, і якщо хтось і роззява — то тільки він. Але щось у тоні нового знайомого Одрі насторожило.

І не дарма.

Катастрофа сталася вже за годину.

Інспектор витратив час, відшукав поштове відділення, там — її телеграму, яка збентежила поштарів. Адже кому-кому, а їм напевне відомо, що в адресі помилка. Далі інспектор навідав колег у місцевій поліційній дільниці. Йому порадили офіцера, який знає багатьох із тутешньої богеми. Так Одрі нарешті дізналася: художник на ім'я Ніколя Бенуа помер.

Чотири роки тому.

Йому було шістдесят два, і знайомі дивувалися, як той алкоголік зміг дотягнути до своїх літ — на чому тільки душа трималася.

Інспектор порадив Одрі витерти сльози, брати квиток на найближчий поїзд та повертатися додому. Проте дівчина вирішила так просто не здаватися. Погодилася, подякувала — й пішла на перший у своєму новому, паризькому житті обман. Із вдячністю взяла в інспектора десять франків на дорогу, майже все, що було в його портмоне. Вибачилася, що забрала дорогоцінний час, нагадала — вдома зачекалася дружина, й ледве не силоміць заштовхнула свого рятівника назад у метро. Сама ж подалася в одне з місць, не раз і не два згаданих Ніколя — чи, швидше, тим, хто *називав* себе Ніколя.

«Чорна кішка».

Там зустріла Жульєна — і ось уже більше ста днів живе в його невеличкій майстерні на вулиці Сан-Венсан.

З ним.

Одрі зупинилася під ліхтарем, підсмикнула рукав. Наручний годинник із позолоченим браслетом, не найдорожчий, але від Картьє⁶, був чи не єдиним цінним дарунком її *petit-ami*⁷. Тепер, як познайомила ближче зі справжньою богемою, вона вже ставилася до її представників інакше.

Вся романтика здиміла, і дівчина дійшла сумного висновку: чоловік, що обдурив її, назвавши себе художником, насправді явив усю сутність справжніх мешканців Монмартру. Звісно, були інші — Одрі встигла познайомитися з деякими. Проте Жульєн та його товариство більше пили, гуляли та розводилися про власну невизнану світом геніальність, аніж працювали.

Кожен намагався затримати плату за житло, а зустрівшись — хвалилися, кому довше вдається дурити квартирних хазяїв. Але чого в них не забрати, так природного артистизму й чарівності. Саме це дозволяло раз по раз морочити голови кредиторам, коли наставав час повертати борги. Всі вони, напиваючись, оголошували себе геніями, чиї роботи високо оцінять лише після їхньої смерті. А декому навіть вдавалося всучувати свої акварелі чи графіку в довколишніх кафе й барах як оплату випитого вина — мовляв, колись за одну таку картину можна буде купити ще один бар.

Той бісів несправжній Ніколя так само розводився про свою геніальність. Ніде правди діти, провінційна *ду-репа* розтанула від його гарячих слів й палких обіймів. Дозволила митцеві все, купилася на обіцянки одружитися в Парижі — одразу відкривуться двері всіх модних салонів, вона отримає перепустку в вищий світ.

Уже потім Жульєн та його друзі, підливаючи розгубленій дівчині вина, пояснили, навіть із гумором, хоч їй не було смішно: «художників», які спокушують наївних цнотливих дівчаток, Париж уже навчився вираховувати й викривати. Тож тепер вони полюють у провінціях, і Одрі ще пощастило. Зазвичай подібні трюки повертають, аби, крім тілесних радощів, отримати ще й гроші. Закохані провінціалки часом навіть обкрадали батьків заради талановитих, але не визнаних жорстоким світом митців. Одрі ж не могла нічого дати шахраєві, окрім хіба що себе — але він і з того напевне втішився.

Годинник показував половину дванадцятої ночі.

— Мадемуазель зачекалася на мене?

Одрі здригнулася, рвучко озирнулася на голос. Поруч стояв, п'яно хитався й масно посміхався вусань у розстебнутому пальті, під яким виднівся сірий піджак у смужку — навіть ліхтарне світло не приховувало, що старий та брудний. Він спробував відразу перейти від слів до діла, потягнув руку, та дівчина так сильно, як могла, лягнула по ній. Навряд вусань чекав на відкоша — сахнувся, круглий капелюх упав з голови на мокру брудну бруківку.

— *Merde*⁸, — просичала Одрі.

Злилася вона не на п'яного чолов'ягу — жінка, яка пізно ввечері, а то й вночі приходиться на Пігаль сама, без супроводу, завжди ризикує нарватися. Лаяла навіть не Жульєна, бо сама дозволяє йому та його марнославному товариству палити життя за її рахунок — а власний рахунок у неї вже з'явився. Одрі гнівалася на пана, який обіцяв, що вона не чекатиме довго, він підбере дівчину точно в призначений час.

Годинник показував: Одрі чекає вже сорок п'ять хвилин. І не йде геть лише тому, що дотепер месьє тримав слово, ніколи не запізнювався, жодного разу не надурив і завжди розраховувався чесно. Так, сварячись із Жульєном, вона повсякчас змушена була відступити під його вбивчим аргументом: аби не *petit-ami*, не його таланти, цей добродій ніколи б не виринув у її — *їхньому* — житті. Це Жульєнові вдалося привернути увагу месьє своїм талантом, нарешті праця оцінена.

Дарма Одрі називає його, свого *petit-ami*, сутенером.

Хай там як, довше лишатися на Пігаль їй уже небезпечно. Не вистачало ще натрапити на рейд, улюблену розвагу ажанів із відділу моралі. Якщо затримають на тротуарі, ще й у самому серці кварталу з борделями, важко довести, що не повія. І ризикуєш нарешті відчутти на власній шкурі, чого поліціянти вимагають від упольованих в тутешніх краях жінок.

Зміст

<i>Париж, березень 1923 року, площа Пігаль</i>	5
<i>Розділ 1. Климентій Кошовий, апатрид</i>	13
<i>Розділ 2. Страшна помста мадам Лоран</i>	29
<i>Розділ 3. «Так не буває!»</i>	41
<i>Розділ 4. Інспектор поліції попереджає</i>	49
<i>Розділ 5. Що доводить картка в зубах</i>	58
<i>Розділ 6. Розділені ґратами</i>	73
<i>Розділ 7. Якоря чужих таємниць</i>	87
<i>Розділ 8. Три ниточки від Магди</i>	102
<i>Розділ 9. Божевільні обійми</i>	114
<i>Розділ 10. Паризький байстрюк</i>	126
<i>Розділ 11. Дзвони</i>	138
<i>Розділ 12. Марсель обіцяє</i>	150
<i>Розділ 13. Ляпас у «Дохлому щурі»</i>	161
<i>Розділ 14. Розвідка боєм</i>	171
<i>Розділ 15. Таємницю продано</i>	180
<i>Розділ 16. Підкочені рукави</i>	193
<i>Розділ 17. Гуїнплен</i>	207
<i>Розділ 18. Париж зупинився</i>	221
<i>Розділ 19. Сходи</i>	232

<i>Розділ 20. Поранений герой приймає візитерів</i>	247
<i>Розділ 21. Між двох вогнів</i>	259
<i>Розділ 22. Східний вокзал</i>	267
<i>Розділ 23. Вистава з поліційним свистком</i>	279
<i>Розділ 24. Помста невдахи</i>	288
<i>Париж, квітень 1923 року, міст Міняйл</i>	300
Коментарі	305
Література	312